

X. Gerede Hadis Meclisi Uluslararası İhtisas Toplantısı

Ömer Özpınar

Yrd. Doç. Dr., Necmettin Erbakan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
Hadis Anabilimdalı Öğretim Üyesi
oozpınar30@hotmail.com

Türkiye genelindeki ilahiyat fakültelerinin Hadis anabilim dalında görev yapan akademisyenler, 20-21 Temmuz 2002 yılında Bolu'nun Gerede ilçesinde toplanmışlardı. Daha sonraki senelerde de aynı yerde temmuz ayının ikinci veya üçüncü haftasının sonunda düzenlenmeye devam edildiği için "*Gerede Hadisçiler Toplantısı*" adıyla bu toplantı gelenekselleşmişti.

Bu toplantıyı diğer ihtisas toplantılarından ayıran en önemli özellik, elbette ki sadece Gerede'de toplanması değildi. Başlangıç yıllarında toplantıya katılanların profesörlerin dışındaki hadisçilerden olmasının şart kılınması, bu toplantıyı hem farklı kılmış hem de tepki toplamasına sebep olmuştu. Toplantıya katılan ve söz alanların akademik unvanları yazılmıyor ve söylenmiyordu.¹ Böylece genç akademisyen hadisçilerin daha rahat tartışabilecekleri ve kendi aralarında o yılki toplantının konuları hakkında beyin fırtınasına benzer bir çalışma ortamı oluşturulmak istenmekteydi. Bu uygulama nispeten faydalı oldu ve istenilen amaç gerçekleşti. Son yıllarda bu unvan şartı ortadan kaldırılarak her hadisçi akademisyen toplantıya davet ediliyordu. Böylece toplantılar farklı bir şekil ve zenginliğe ulaşmış oldu. Netice itibarıyla hadisçilerin yetişmesi ve Hadis ilminin güncel ve akademik meselelerini takip etmelerinde, Gerede'deki bu toplantılar önemli bir işlev görmüştür. Özellikle genç hadisçiler için on yıldır bir okul vazifesi gören Gerede hadis toplantıları, belki de gelecekte örnek bir uygulama olarak yad edilecektir.

Gerede Hadisçiler Toplantısı'nın 16-17 Temmuz 2005 tarihindeki dördüncü toplantısında adının, "*Gerede Hadis Meclisi*" olarak değiştirilmesi kararlaştırılmıştı. Bu isim, hadis öğrenim geleneğini yansıtmaması ve tarihteki hadis müzakere ve imlâ meclislerini yad etmek ve yaşatmak bakımından daha anlamlı bulunmuştu. Fakat 2010 yılındaki dokuzuncu toplantıda, çeşitli sebeplerden dolayı alınan bir kararla,

¹ Tanıtımı yapılan toplantıda da söz konusu geleneğe uygun olarak akademik unvanlar kullanılmadığından, bu yazıda da kullanılmamıştır.

Gerede Hadîs Meclisi'nin gelecek yılki (2011) toplantısıyla sona erdirilmesi kararlaştırıldı. Bundan sonra Türkiye genelindeki ilahiyat fakültelerinin Hadîs anabilim dalları öncülüğünde her yıl farklı bir il ve fakültenin ev sahipliğinde toplantılara devam edilmesi uygun görüldü. Ayrıca Gerede Hadîs Meclisi'nin son defa yapılacak olması hasebiyle onuncu toplantısının daha geniş bir katılımı ve uluslararası bir sempozyum niteliğinde yapılması da karara bağlandı.

Onuncu ve sonuncu Gerede Hadîs Meclisi'nden bahsetmeden önce, tarihe not düşmek adına, 2002 yılından itibaren yapılan dokuz toplantının konu başlıklarının burada hatırlanmasında fayda vardır: 1-Türkiye'de, İslam Aleminde ve Batı'da Hadîs Çalışmaları, 2-Cumhuriyet Dönemi Hadîs Çalışmalarında Yöntem ve Kaynak Sorunu, 3-Hadîs İlminde Alan Sorunu, 4-Hadîs ve Diğer Disiplinlerle İlişkisi, 5-Toplumsal Hayatta Hadîs, 6-Gerede Hadîs Meclisi: Hadîste Şerh Geleneği, 7-Modern Dönem (XIX-XX yy.) Hadîs Yorumu, 8-Günümüzde Hadîs Yorumu, 9-İsnada Dair Geleneksel ve Modern Yaklaşımlar.

Gerede Hadîs Meclisi adıyla yapılan toplantıların sonuncusu, Türkiye Diyanet İşleri Başkanlığı ve Türkiye Diyanet Vakfı'nın katkılarıyla İstanbul'da İSAM konferans salonunda 10-11 Aralık 2011 tarihinde "*X. Gerede Hadîs Meclisi Uluslararası İhtisas Toplantısı*" adıyla gerçekleşti. Bünyamin Erul'un başkanlığındaki organizasyon heyeti tarafından düzenlenen sempozyumun ana başlığı "*Hadîslerde Metin ve Muhteva Tahlili*" olarak belirlenmişti.

Gerede Hadîs Meclisi'ni, her yıl bir emekli akademisyen hadisçiye şeref konuğu olarak davet ederek ilk konuşmayı ona yaptırıyordu. Bir de her yıl o meclis, vefat eden bir hadîs hocasına armağan ediliyordu. Böyle güzellikleri de âdet edinen meclisin bu son toplantısı, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nden emekli, merhum Prof. Dr. Talat Koçyiğit'e ithaf edilmişti.

Türkiye'nin birçok ilahiyat fakültesinden akademisyenin yanı sıra, Suriye'den Salâhuddîn İdlibî, Ürdün'den Yâsir Şimalî, İran'dan Haydar Hubbullah, Malezya'dan Habiburrahman İbramsa, Katar'dan Abdulcebbar Saîd, İngiltere'den Andreas Görke, Hollanda'dan Özcan Hıdır ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nden Yusuf Suiçmez gibi hadisçiler de meclise katılmıştı.

Hadîs Meclisi'nin açılış konuşmasını Diyanet İşleri Başkanı Mehmet Görmez'in yapması planlanmıştı. Ancak Görmez'in yurt dışında bulunması münasebetiyle açılış İSAM başkanı M. Âkif Aydın'ın selamlama konuşmasının ardından Marmara Üniverstiesi İlahiyat Fakültesi emekli hadisçilerinden M. Yaşar Kandemir yaptı. Hadîs ilmiyle iştigalin bir ilahi lütuf olduğunu belirterek başladığı konuşmasında Kandemir, halkın da hadisçilere muhabbetine dikkat çekti. Bu sebeple sadece akademik manada hadisçilikle yetinilmemesini, camilerimizin de ihmal edilmemesi gerektiğini tecrübelerini anlatarak tavsiye etti.

İkinci olarak söz alan ve bidayetinden itibaren Hadîs meclisinin organizasyonlarında büyük emeği bulunan Bünyamin Erul, Gerede Hadîs Meclisi'nin tarihçesini ve hadis sahasına hizmetlerini anlattı. Daha sonra Hadîs Meclisi'nin oturumlarına ve tebliğ sunumlarına geçildi.

"İslam Aleminde ve Batı Dillerinde Metin Tenkidi Çalışmaları" başlıklı birinci oturumun ilk tebliği Enbiya Yıldırım'a aitti. Kendisi katılmadığından tebliğini bir başkası özetledi. Tebliğinde Cumhuriyet döneminde de sened tenkidi kadar metin tenkidine yer verilmediğini söyleyen Yıldırım'ın, rivayetlerin isnadının zayıf olmasının metnin de reddedilmesi anlamına gelmeyeceğine işaret etti. Oturumun ikinci tebliğcisi Abdulcebbâr Saîd, "Arap Aleminde Metin Tenkidi Çalışmaları: Eleştirel Bir Bakış" adlı sunumunda Zemahşerî, İbn Kayyım, Muhammed Lokman es-Selefi, Dumeynî, İbnü'l-Cevzî gibi alimlerin metin tenkidine katkılarından örnekler sundu. Metin tenkidinde akıl, his ve ilim üçlüsünün birlikte kullanılması durumunda sağlıklı sonuçlara ulaşılabileceğini vurguladı. Metin tenkidi ile metnin istidlali konularının birbirinden ayrılması gerektiğini ifade etti. Üçüncü tebliği Edinburgh Üniversitesi öğretim üyelerinden Andreas Görke idi. "Batı'daki Hadîs Çalışmalarında Metin Tenkid" konulu sunumunda Görke, Batı'da yapılan hadîs çalışmalarının tarihi seyrini aktararak, metin çalışmaları hakkında bilgi verdi. Bu çalışmaların en önemli özelliğinin şüpheli oluşuna vurgu yaptı. Zaten metin tenkidinin de bir nevi ilmi şüphelilik demek olduğunu söyledi. Batılı araştırmacılar tarafından hadîslerin tarihi bir metin olarak ele alındığını ve bu sebeple vahiyden kopuk bir şekilde değerlendirildikleri tespitinde bulundu. Batıdaki metin tenkitçiliğinde tarih ve siretin metodunun kullanıldığını; kısa olan metinlerin önce, uzun olanların sonraki tarihlere ait olduğunun genel bir tespit olduğunu ifade etti. Görke, müsteşriklerin hepsinin İslam'a karşı bir tutum içerisinde olmadığını savunarak tebliğini tamamladı. Oturumda sunulan tebliğlerin müzakeresini yapan Selahattin Polat, tahlil ve tenkid kelimelerinin lügavi anlamları üzerinde durarak, bunların esnekliği ve muğlaklığına dikkat çekti. Hadîs tenkidinin günümüzde hadislerin ihmali için bir yol olarak kullanıldığını, oysa önceki alimlerin bunu imal için yaptıklarını söyledi. Metin tenkidinin, metinlerin düzeltilmesi olarak anlaşılması gerektiğini vurguladı. Günümüzde metin tenkidi kavramının Batılı araştırmacılar tarafından ödünç alınarak modern bir algı oluşturmak adına hadis mirasımızı dikkate almadan kullanıldığını söyledi. Öte yandan bu bağlamdaki oryantalist etkilerden birisinin de hadisçiler arasında gelenekçi ve modernist yaklaşım farkının ortaya çıkması olduğunu belirtti. Polat, metin tenkidinden, metnin muhtevasını mı yoksa metin ile ilgili olan her şeyi mi anlıyoruz? sorusunu sorarak sözlerini tamamladı. İkinci müzakereci Özcan Hıdır ise, Türkiye'de önemli hadîs çalışmalarının yapıldığını, ancak dil sorunundan dolayı bunların yurtdışına duyurulamadığını söyledi. Türkiye'de oksidentalistik kurumlar oluşturularak bu çalışmaların tercüme edilmesi gerektiğini söyledi. Batıdaki oryantalistik çalışmaların kökeninin, M. Weber gibi pozitivist düşünürlerin fikir ve metodlarına dayandığını örneklerle işledi. Batıdaki hadîs çalışmalarının düayenlerinden J. Schacht'ın Weber'le olan dostluklarına dikkat çekti. Özcan, İslam dünyasında hadîs metinlerinin eksikliklerinin tamamlanması ve düzgün bir metin olarak sonraki nesillere aktarılmasının ehl-i hadîs, metinlerin muhteva tahlilinin ve anlaşılma çabasının ehl-i fikh (fukaha ve Mu'tezile) eliyle gerçekleştiğini söyleyerek müzakeresini tamamladı.

Meclis'in ikinci oturumu Kemal Sandıkçı başkanlığında açıldı. "Bazı İslam Bölgelerinde ve Mezheplerinde Hadis Tenkidi" başlıklı bu oturuma Pakistan'dan ka-

tlacak olan Khalid Zafarullah Daudi gelememişti. Malezya'dan katılan Habeeb Rahman İbramsa'nın konusu "*Malezyalı Alimlerin Hadîs Metnine Yaklaşımı*" şeklin-deydi. Sunumunu İngilizce olarak gerçekleştirdi. Malezya'daki dini anlayışta hadîsin rolü üzerinde durdu. Muslim Sisters (Müslüman hanımlar) adlı feminist bir dini akımdan bahsederek, bu akımın batıdan etkilenmesi ve hadîsleri yanlış anlayıp yorumlamalarından örnekler verdi. Onun ardından bu oturumun en dikkat çekici tebliğcisi, aslen Lübnanlı bir Şîî olan ve şu an İran'da öğretim üyeliği yapan Haydar Hubbullah oldu. Şia'da hadîs konusunda önemli çalışmaları² bulunan Hubbullah'ın tebliğinin konusu "*Şia'da Hadîs Tenkidi*" idi. İmamiyye'nin hadîs tenkidinde Kur'ân'ın merkezi önemine dikkat çekerek, 'arz hadisi'nin tevatüre ulaştığını beyan etti. İmamiyye'nin bir mevzuat kitabı bulunmadığını, çünkü uydurma ve akla veya nakle muhalif gibi görünen bir hadisin, imamın takıyye olarak öyle uygun görmesinden dolayı rivâyet edildiğini söylemesi dikkat çekiciydi. Bir anlamda takıyyeyi eleştirdi. Şia'daki imamet anlayışının, aslında İbn Arabî'deki insan-ı kâmil düşüncesiyle aynı olduğunu söyledi. Şîî bazı alim ve görüşlerin aşırılıkları olabileceğini, ancak bunun genelleştirilemeyeceğini savundu. Oturumun müzakeresini yapan Cemal Sofuoğlu ise, Şîî alimlerin inançları gereği çoğu zaman takıyye yaptıklarını ve söylediklerine nasıl inanılacağını bilemediğini tecrübeleriyle anlattı. Hatta tebliğcinin takıyye yapmadığından da emin olmadığını söyledi. İkinci olarak Bekir Kuzudişli, Ehl-i Sünnet ve Şia'nın hadîs tenkitlerini karşılaştırmalı olarak ele aldığı müzakeresinde, her iki cenahın akli tenkid metotlarını nasıl kullandığına dair örnekler verdi. Oturumun bir diğer müzakerecisi Bilal Saklan oldu. Hadîs tenkidinde aşırı ve aceleci olunmaması gerektiğini vurguladığı müzakeresinde Saklan, itidal ve teenni çağrısında bulundu.

"*Metnin Sübûtu ve Rivayetin Seyri*" başlıklı üçüncü oturum Selahattin Polat'ın başkanlığında yapıldı. Oturumdaki tebliğ sahiplerinin tamamı yurt dışındandı. İlk konuşmacı Suriye'den katılan Salahuddin İdlibî, "*Rivayetlerde Merfû-Mefkûf İhtilafı ve Metin Tenkidi*" adlı tebliğini akıcı bir Arapça ile sundu. Metinlerdeki sahabeye ait kimi ifadelerin daha sonraları Hz. Peygamber'e aitmiş gibi nakledilmesine örnekler verdi. İkinci tebliğci Yasir Şimalî, "*Metinlerin Hadise Benzeyip Benzememesi ve Metin Tenkidindeki Rolü*" konulu bir tebliğ sundu. Tebliğinde hadîs metinlerinin genel karakteristik özellikleri ile ravi tasarrufu ile eklemlenen bölümlerin ayırt edilebilmesinin imkan ve metotlarından örnekler verdi. Üçüncü tebliğci KKTC'den Yusuf Suiçmez, "*Metinlerin Subûtunda Ziyadetu's-Sika Meselesi*" adlı tebliğinde, metindeki ravi tasarruflarından birisi olarak "ziyade"nin sika veya başka bir ravi tarafından yapılmış olmasının nasıl ele alındığını değerlendirdi. Oturum başkanı Polat, yaptığı değerlendirme konuşmasında orijinal metnin kısa olan ve zor anlaşılan metin olduğunu, metne yapılan hüküm ve açıklamaların ise bunların sonradan ilave edildiklerinin delili olduğunu söyledi. Ziyadenin metne değil, hüküm olarak yapıldığına dikkat çekti. Hadisleri anlamaya çalışmadan önce, isnadlarının kronolojik tespitinin yapılmasının gereği ve yararını vurguladı. Polat, ziyade ile idracın farkının ne olduğunu sorarak konuşmasını tamamladı. Sonra oturumun müzakerecilerinden

² Hubbullah'ın çalışmalarından birinin tanıtımı için bk. Özpınar, Ömer, "Haydar Hubbullâh, Nazariyyetu's-sünne fi'l-fikri'l-İmâmiyyi-Şîî (et-Tekevun ve's-sayrûra)", *Marife Dergisi*, yıl. 8, S. 3, Konya 2009, 442-449.

Mustafa Ertürk, metin tenkidinin başlangıcının sahabe dönemine kadar eskiye dayandığını, ancak isnad eksikliğini çalışmaların ve hadîs tespitinin daha ağır bastığını tarihi bir gerçek olduğunu söyledi. Bir diğer müzakereci Ahmet Keleş ise, daha çok oturum başkanını tenkit etti. Böylece Hadîs Meclisi'nin birinci günü tamamlanmış oldu.

"*Muhteva Tahli, Metnin Delaleti, Metin-Olgü İlişkisi*" konulu ikinci günün ilk, Meclis'in dördüncü oturumuna İsmail Hakkı Ünal başkanlık etti. Mehmet Özşenel, "*Ebu Yusuf'ta Muhteva Tenkidi Düşüncesi ve Dayanakları*" adlı tebliğinde, Hanefi mezhebi ve onun önemli isimlerinden Ebû Yusuf'un metin tenkidi metodu ve örnekleri üzerinde durdu. Onun, Kur'ân merkezli hadîs anlayışının temsilcisi olduğunu söyledi. Ebû Yusuf'a göre şâzz hadîsin, Kur'ân ve maruf sünnete aykırı rivayetler olduğunu ifade etti. Daha sonra meslek olarak mühendis olan ancak Hadîs alanındaki çalışmalarıyla doçentlik elde etmiş bulunan Halis Aydemir'in, "*Metnin Anlaşılmasında Tevhib ve Tasnifin Rolü (İbn Hıbbân'ın et-Tekâsim ve'l-envâ Örneği)*" adlı tebliğine geçildi. Aydemir, hadîs metinlerine anlam yüklenmesinde onların hangi babda tasnif edildiklerinin de önemli olduğuna vurgu yaptı. Tevhibin aslında bir çeşit yorumlama olduğunu İbn Hıbbân özelinde açıkladı. Onun kendi görüşlerini okuyucuya hadisleri tasnif yöntemi ile nasıl dikte ettiğini örnek metinler ışığında ortaya koymaya çalıştı. Tevhib vasıtasıyla okuyucunun zihninin, hadisi anlamaya giderken önceden şartlandırıldığını söyledi. Bu bakımdan tasnif ve tevhibin her zaman masum olmadığını altını çizdi. Oysa "Benden bir şey işitip de onu işittiği gibi iletmenin yüzünü Allah ak etsin" hadîsine göre asıl olanın, hadîs metinlerinin olduğu gibi rivâyet edilmesi olduğunu ifade ederek sözlerini tamamladı. Üçüncü tebliğci Suat Koca, "*Hadîs Ve Kültürel Bağlam (Mesh/Metaformoz Konulu Bir Sahihayn Rivayeti Çerçevesinde)*" başlıklı tebliğinde, hadîs metinlerine kültürel unsurların bir ravi tasarrufu olarak nasıl yerleştirildiği üzerinde durdu. Oturum müzakerecilerinden Hüseyin Hansu, Şenel'in tebliğini Ebû Yusuf'un hadîs anlayışı ve algısıyla örtüşmediği gerekçesiyle eleştirdi. Nevzat Aşık, Ali Çelik ve Osman Güner de oturumun müzakerecisiydiler. Hadîsin bir kültür değil, din olduğuna dikkat çektiler. Metnin tarihi kadar en az metindeki tarihin de dikkate alınmasının gereğine işaret ettiler. Sünnetin diğer kültürler karşısındaki durumunun, ilga, ıslah veya ibka olduğu tespitini yaptılar.

Meclisin beşinci oturumunun konusu "*Metin İnşasının İmkânı ve Yöntemi*" idi. Oturumu İsmail Lütfi Çakan yönetti. Ayşe Esra Şahyar, "*Metin İnşası ve Nesâî*" konulu tebliğinde, metin inşasının kadim hadisçiler tarafından uygulandığını Nesâî örneğinde izah etti. İkinci tebliğci Selçuk Coşkun, "*Metin İnşasının Teorik ve Pratik Problemleri Üzerine Bazı Mülâhazalar*" başlıklı tebliğinde, metin inşasının imkanı ve metodunun ne olması gerektiği üzerinde durdu. Hadîs tahriri, etraf ve şerh çalışmalarının aslında birer metin inşası çalışması olduğunu söyledi. Metin inşası sonucunda elde edilen metnin, Hz. Peygamber (s)'e isnad edilmemesi gerektiğini, zira bunun vaz'ın bir çeşidi olacağı tespitini yaptı. Oturumun ve Meclis'in son tebliğcisi Ali Kuzudişli'nin konu başlığı ise "*Rivâyetlerde Sarmal Özellik*" idi. Fizik kavramlarından birisi olduğunu söylediği "sarmal" kavramının, bir rivayetin Hz. Peygamber'e aidiyetini tespititme Hadîs ilmine nasıl uyarlanabileceği üzerinde durdu. Ancak gerek oturum başkanı ve gerekse dinleyicilerin, Hadîs ilminin böyle ödünç kelime ve kavramlar yerine kendine has ıstılahlarla iş görmesinin daha yerinde olacağı

yönünde eleştirilerine maruz kaldı. Müzakeleri, H. Musa Bağcı ve Emin Aşıkcutlu yaptılar.

Öğleden sonra başlayan altıncı oturum, "*Değerlendirme Oturumu*" olarak planlanmıştı. Ali Toksarı'nın yönettiği oturumda Ali Osman Koçkuzu, Zekeriya Güler, Selahattin Polat, Abdulcebbar Saîd, Haydar Hubbullah ve Andres Görke'ye söz verildi. Yurt dışından katılan konuşmacılar, Türkiye'deki ilmi birikim ve Hadîs alanındaki çalışmaların geldiği noktadan etkilendiklerini ve memnun kaldıklarını ifade ettiler. Fakat bu birikimin Türkiye dışındaki ülkelerde bilinmediğini söyleyerek, tanıtımla ilgili çalışmalar yapılmasının gereğine temas ettiler. Konuşmacılar, hadîs birikimimizin inanç değerlerimiz için ne kadar önemli olduğuna vurgu yaparak, bunun kıymetinin bilinmesini istediler. Hadîs Meclisi'nin faydalı olduğunu ve tartışma adabına uygun bir şekilde geçtiğini belirterek, düzenleyenlere ve dinleyicilere teşekkür ettiler.

Toplantının son konuşmacısı, bugünün sabahından itibaren iştirak eden Diyanet İşleri Başkanı Mehmet Görmez oldu. Yarım saati aşkın konuşmasında Görmez, Kabe'deki Osmanlı revaklarının akibeti hakkında görüşmelerde bulunmak üzere Suud-i Arabistan'da olduğu için ilk gün toplantıya katılmadığını ifade ederek, orada Suudi hükümeti tarafından başlatılan yeni bir projeden bahsetti. Altı yıl kadar önce başlayan "*Meşrû' es-selamü aleyke eyyühe'n-Nebiy*"³ adlı bu proje, hadîs, siyer, tarih gibi kaynaklar taranarak Hz. Peygamber (s) adına ne varsa beş yüz ciltlik bir eserde toplanmasını hedefliyormuş. Bu arada kitaplarda Hz. Peygamber (s)'in günlük kullanımındaki eşyasına dair bilgilerden yola çıkarak onların bir benzerinin kopyasını yaptırıyorlarmış. Bu eşyalarla Hz. Peygamber (s) döneminden bugüne kadarki hatıratı sergileyecek büyük bir müze inşa etmeyi planlamışlar. Görmez, kendisine proje hakkındaki görüşü sorulduğunda, bugüne kadar bütün kutsal mekanları şirk adıyla tarumar edenlerin böyle bir işi yapmalarını, onların yerine sahtesini yaptırarak sergilemek istemelerini çok yadırgadığını söyleyerek cevap vermiş. Bu ilginç ifadelerinden sonra Görmez, "Müminlerin, Müslümanların ve İslam toplumlarının bireysel ve toplumsal pratiklerinin göz önünde bulundurulacak, bu pratiklerle, bu pratiklere yön veren Rasûlullah (s)'in hadis ve sünnetinin mukayese edilmesi, hadis ve sünnetin daha iyi anlaşılması için önemli bir yöntem olacaktır" diyerek, sünnetin doğru anlaşılmasına geçiş yaptı. Nitekim kendisinin doktora tezini de, 1991 yılında hacda iken yanındaki Yemenli bir alimin, namaza başlarken sünnet diyerek dişini kanatıncaya kadar misvaklamasının sebep olduğunu söyledi. Görmez, şu an Pakistan gibi ülkelerde olduğu üzere "Dünyanın muhtelif yerlerinde Müslümanların yaşadığı pek çok önemli problemin temelinde, bu azim mirasa sağlıklı bir bakış açısının geliştirilememiş olmasının yattığını" ifade etti.

Böylece Gerede Hadîs Meclisi'nin bu onuncu ve sonuncu toplantısı nihayete ererken, 2012'den itibaren başlayacak olan ilahiyat fakültelerinin birinin ev sahipliğinde devam edecek ihtisas toplantıları hakkında da bir karara varıldı. Bu toplantıların ilkinin KKTC'de yeni açılan Yakın Doğu Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nin ev sahipliğinde Kıbrıs'ta Nisan ayının sonuna doğru yapılması kararlaştırıldı. İnşallah hayırlı olur.

³ Bu proje ile ilgili Riyâd gazetesindeki bir tanıtım yazısı için bk. <http://www.alriyadh.com/2011/01/12/article593958.html>